

Syke pasienter

Eilert Ringdal

Forhandlingssjef i Psykologforeningen

Jeg er allmennpraktiserende lege. En av mine nye pasienter er student, og har det siste året gått i vellykket terapi hos en psykolog. Pasienten har bedt meg om underskrift på en standard erklæring til Lånekassen om han har vært studieufør i forrige semester. Jeg har imidlertid ikke sett pasienten i den perioden, og det eneste helsepersonell han har hatt kontakt med er psykologen. Men psykologen nekter å skrive under skjemaet – fordi han av prinsipp ikke skriver under slike erklæringer! Til grunn for sitt standpunkt angir ikke psykologen noe om usikkerhet ved om pasientens tilstand tilfredsstiller studieuførhetskravene. Bare at han av prinsipp ikke skriver under slikt. Riktignok har psykologen skrevet en kortfattet beskrivelse av kontakten med pasienten (på blankt brevark uten adresse eller telefonnummer!), men uten å si noe om studenten var i stand til å studere eller ikke. Dersom psykologen kunne skrevet under skjemaet, ville lånet for en syk student kunne bli gjort om til stipend. Lånekassen godtar selvfølgelig slike erklæringer fra psykologer på lik linje med erklæringer fra leger. Kan en psykolog som har en pasient i behandling, på prinsipielt grunnlag nekte å attestere en erklæring, som i dette tilfellet gjaldt studieuførhet? Dette kan da ikke være i tråd med god fagetikk!

Undrende lege

Psykologen har ikke anledning til å la være å utstede en erklæring om pasientens situasjon ut fra en prinsipiell holdning. Dersom psykologen ikke har de nødvendige opplysninger om pasienten fra den aktuelle erklæringsperioden, så skal han selvfølgelig ikke skrive ut en erklæring om ting det ikke er faglig grunnlag for. Det er altså begrunnelsen for å ikke skrive som her er problematisk.

Pasientrettighetsloven kapittel 5 sier at «Rett til innsyn i journal: Pasienten har rett til innsyn i journalen sin med bilag og har etter særskilt forespørsel rett til kopi. Pasienten har etter forespørsel rett til en enkel og kortfattet forklaring av faguttrykk eller lignende». Siste setning gir her en rettighet til å spesifisere journalen. Det må formodes at psykologen har ført en journal som gir et godt bilde av pasientens situasjon, slik journalforskriften pålegger. Psykologens erklæring vil kunne oppfattes som en videreføring av pasientens rett til en spesifisering av journalen, selv om en erklæring nødvendigvis vil gå ut over en nøktern beskrivelse. I mange tilfeller vil det virke underlig om en pasient går i behandling uten at psykologen har skaffet seg klarhet i lidelsens praktiske følger for pasienten. Pasientrettighetsloven gir nok ikke entydig psykologen en plikt til å gi en erklæring spesifikt skrevet til Lånekassen. Men også en generell erklæring vil måtte kunne godtas av Lånekassen. Lånekassen er så vidt jeg kan forstå ute etter en bekreftelse på den faktiske situasjon pasienten var i.

Helsepersonellovens §4 om forsvarlighet sier at «Helsepersonell skal utføre sitt arbeid i samsvar med de krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp som kan forventes ut fra helsepersonellens kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig». Denne generalbestemmelsen gir en plikt for psykologen til å være en god behandler for sin pasient. Å nekte å skrive en slik erklæring er sannsynligvis ikke til pasientens beste. Manglende erklæring vil derimot kunne oppfattes som et onde for pasienten. Det kan være en rimelig fortolkning at pasientens ønske om en erklæring står relativt sterkt. En prinsippbegrunnet avvisning fra psykologen vil stå tilsvarende svakt.

Folketrygden har egen lovhjemmel for innhenting av opplysninger og rett til å få spesielt utarbeidede erklæringer (folketrygdloven § 21–4). Tilsvarende bestemmelse gjelder for Arbeidsmarkedsetaten når de behandler saker etter Folketrygdloven § 15–8. Psykologens plikt til å

avgi slike erklæringer gjelder bare pasienter han har under behandling. Denne plikten gjelder selv om behandlingen fullt ut blir betalt av pasienten selv.

Helsepersonellovens §6 har en bestemmelse om at pasienten ikke skal påføres unødvendige utgifter. Den naturlige tolkningen av bestemmelsen er at psykologen skal være behjelpelig med å ivareta de sosiale rettigheter som pasienten har som følge av sin helsesituasjon. Det er et åpent spørsmål om pasienter kan gå til erstatningssøksmål (tap som følge av at lån ikke blir gjort om til stipend) mot en psykolog som ikke skriver en erklæring i en slik situasjon.

Pasienter har i dag en naturlig forventning om at psykologen ved behov utsteder de nødvendige erklæringer eller foretar de nødvendige vurderinger. Dette punktet kan vurderes annerledes dersom det før behandlingen begynner er gjort klart for pasienten at erklæringer ikke utføres. Psykologen kan imidlertid ved forhåndspresiseringer *ikke* reservere seg fra denne plikten etter de andre momentene. En forhåndspresisering vil derfor ha liten praktisk betydning.

Plikt til å utferdige erklæringer vil forøvrig ikke kunne påberopes uten at psykologen får honorar for sitt (erklærings-)arbeid etter vanlige regler.

I Norge er psykologer naturlig plassert høyt i status og posisjon i helsevesenet. Tilhørende posisjonen stiller samfunnet og pasienten forventninger til psykologen. Kravet om vurderinger og erklæringer er et eksempel på dette. Rammebetingelsene for den terapeutiske relasjon og behandlingen endres. Når pasientenes rettsstilling styrkes, vil i noen henseende psykologens muligheter for å avgrense sine plikter reduseres. Så langt det er faglig grunnlag for det, er psykologen i dag pliktig til å utferdige slike erklæringer for pasienter en har i behandling.